

Jordi Borja

Entrevista a Jordi Borja, geògraf i urbanista

FRANCESC MAGRINYÀ I XAVI CAMINO

Jordi Borja, nascut a Barcelona, és geògraf i urbanista. Entre les seves publicacions destaquen Local y global amb Manuel Castells (1998), Barcelona, un model de transformació urbana (1995), L'espai públic, ciutat i ciutadania amb Zaida Muxi (2001) i La ciudad conquistada (Alianza, 2004). Dirigeix el Programa de Gestió de la Ciutat a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Entre molts altres temes, el seu interès pel concepte de ciutadania i espai públic ha estat sempre una constant. L'entrevista es va realitzar el 27 de maig de 2007.

Un ús de l'espai públic pot ser l'esport. En aquest sentit, quin interès tenen els Plans Estratègics de l'Esport?

Els Plans estratègics són uns documents que se suposa que són per orientar. Fins i tot, quan es diuen coses concretes, són propostes, són suggeriments. Perquè després, els mateixos que elaboren el pla estratègic no sempre el compleixen, i també s'inclouen en el pla estratègic projectes o mesures que depenen d'organismes que no s'hi han compromès, malgrat que alguns dels seus responsables hagin participat en el procés. Són documents orientadors que serveixen per crear un llenguatge comú entre actors molt diferents, per obtenir uns certs graus de consens. Està bé que hi hagi aquests documents orientatius i està bé que s'utilitzin bé. Però després sempre apareixen arguments polítics o tècnics o financers, o reaccions socials que cal tenir en compte i que poden impedir o retardar que acords consensuats es realitzin en el termini convingut (en general els plans estratègics defineixen accions a portar a terme a curt o a mitjà termini).

Quina va ser la teva aportació o col·laboració en el Pla Estratègic de l'Esport de Barcelona?

Molt modesta. Vaig limitar-me a insistir en algunes idees relatives a l'ús de l'espai públic (formal, informal, efímer), a l'esport com a un mecanisme que pot contribuir a la integració de la immigració i a la relació entre esport i civisme. És cert que a Barcelona es disposa avui d'un conjunt d'equipaments importants, tant en l'àmbit de ciutat com de barri. Però l'espai públic ofereix moltes més possibilitats, cal facilitar-ne l'ús informal, habilitar espais efímers (per ex., de cap de setmana, sòls expectants siguin públics o privats, etc). Hi ha persones que per raons diverses no poden o no volen anar a un equipament formal, gent gran, nens, persones amb pocs recursos... Especialment, cal facilitar la presència i l'activitat a persones d'origen immigrant en espais que permetin alguna pràctica esportiva, o joc, fins i tot picnic en alguns casos, perquè necessiten trobar-se entre ells i al mateix temps convé que ho facin en espais on sigui possible la convivència amb altres comunitats i amb els "autòctons".

Què n'opines dels conflictes que es donen als espais públics quan hi ha usuaris amb interessos oposats?

Els conflictes als espais públics només es poden intentar resoldre negociant un ús compartit si no hi ha alternatives. Però hi ha casos, que a mi em semblen positius. Per exemple, l'ús que es fa de l'avinguda Icària per patinar, on no hi ha cap problema, potser gràcies al fracàs de l'avinguda Icària com a lloc de passeig i com a espai públic polivalent. Un altre cas és el de la plaça dels Àngels, davant del MACBA, on es troben molts *skaters*. Aquests l'han ocupat bastant, i al mateix temps, és un lloc de pas per a molta gent: la gent que va al MACBA, que va al FAD, la gent que va als restaurants, la gent que està per allà. En aquest cas jo penso que donen vida a la plaça.

Sempre que surt l'espai públic com a conflicte apareix el tema de la immigració, què n'opines?

Els immigrants utilitzen molt l'espai públic. A vegades, he parlat amb gent de l'Administració que diuen que hem de veure quines pràctiques porten els immigrants cap aquí per tenir-ho en

compte. Sigui per prohibir-ho, sigui per autoritzar-ho o sigui pel que sigui. I jo els contesto que les pràctiques no és que vinguin del lloc d'origen dels immigrants, sinó que vénen de les condicions de vida d'aquí. No és que la gent vingui d'Equador aquí i vulgui viure com al seu poble, sinó que es viu d'una determinada manera aquí i en funció d'això utilitza l'espai públic en correspondència. Per exemple, molts d'ells, o bé perquè no tenen papers, o bé perquè no tenen diners, o bé perquè no estan informats, es troben per jugar a futbol o el que sigui a l'espai públic, sovint en condicions que són poc adequades, tot i que serien fàcils d'arreglar; i com que no hi ha espais adequats es barregen amb altres usos i entren en conflicte. He anat a algunes reunions de gent de barris que es queixen que els joves immigrants han monopolitzat un espai públic per jugar a futbol.

Sovint, hi ha preocupació per si aquests grups d'immigrants que utilitzen espais públics per trobar-se aprofiten per vendre menjar, lloguen les instal·lacions als usuaris o fan juguesques en relació al joc. En quina mesura això és un problema real o una imatge negativa?

Hi ha una tendència de base totalitària que pretén que tots els "usuaris" de la ciutat es comportin de la mateixa manera, com si tinguessin les mateixes necessitats, disposessin dels mateixos mitjans... És una ideologia reaccionària, basada en la ignorància, la por i la voluntat d'exclusió que s'expressa en l'anomenada Ordenança del civisme de l'Ajuntament de Barcelona. A l'espai públic es tracta de conviure, de compartir, de respectar l'altre, de prevenir o sancionar, si s'escau, comportaments agressius i excloents, però també cal comprendre que la diversitat suposa usos diversos de l'espai públic, que jugar o menjar a l'espai públic no solament pot requerir tolerància, també cal facilitar-ho... no fa tant de temps eren els barcelonins de tota la vida que ho fèiem...

Des de l'urbanisme, quina estratègia veus interessant de desenvolupar per potenciar l'esport a l'espai públic?

Com us deia, trobo interessant tenir en compte l'urbanisme d'espais efímers. Que no vol dir que aquell espai arreglat s'hagi de quedar destinat per sempre com a equipament de la ciutat. Però que aprofitant espais que estan expectants, pendents d'una inversió, etc. No costaria gens adequar-los i regular-ne una mica l'ús. Passejant pel centre de Manhattan em sorprenia agradablement trobar-me, fins i tot habilitats pel mateix Ajuntament, un descampat, un lloc que estava pendent que s'hi construís, etc., on s'hi posava el mínim per jugar a bàsquet o a futbol.

Quins aspectes de participació ciutadana creus que es poden desenvolupar en relació a l'esport i l'espai públic? Pots posar-ne algun exemple concret o una experiència?

Per exemple, a Nou Barris. Grups de joves procedents de la immigració van ocupar progressivament la plataforma que cobreix una part de la Ronda de Dalt per jugar a pilota. Van haver-hi queixes de veïns, gent gran, adults amb nens, que no podien anar-hi... La reacció inicial de l'Ajuntament va ser de prohibir el joc i d'enviar-hi la Guàrdia Urbana; en canvi, les entitats de la zona van establir diàleg amb els joves i van pactar espais i hores per fer compatibles els usos diversos d'uns i altres.

Havia sentit dir que, d'alguna manera, experts en temes d'espais públics a les banlieues, a la perifèria de les ciutats franceses, havien agafat experiències nord-americanes, precisament de Nova York. I d'alguna manera, potser a través d'una via no discursiva, sinó a partir d'experiències concretes, al final s'acabava en experiències similars a la de l'ordenança de Barcelona. Què en penses?

Bé, l'ordenança és molt d'inspiració Giuliani, això sí. Però Giuliani, fins i tot va fer un intent més aberrant, que no va aconseguir gràcies a l'oposició ciu-

tadana. Volia vendre places i espais públics a sectors privats, amb un plec de condicions que limitava l'ús dels privats, però en qualsevol cas era per privatitzar-los. No crec que fos per construir edificis, però sí, per privatitzar-ne l'ús. Forma part d'una certa cultura de la por.

Com concretaries els efectes de la cultura de la por en l'ús de l'espai públic?

La cultura de la por vol dir un control màxim a l'espai públic i por als joves. I a més a més, té una certa lògica; estem en una època en què, per primera vegada en molt de temps, una gran part de la gent jove sap que difícilment arribarà al nivell de vida i, per tant, al nivell d'expectatives que li havien creat en la infància. I que això passa ara a molta gent de classe mitjana. Perquè és clar, han viscut unes formes de vida, a la infància, que després... El que tenen és el mínim de solvència i el màxim de llibertat per estar en l'espai públic. Aleshores, com que són gent jove, amb ganes d'activitats, a vegades, amb nivells importants de frustració, fins i tot, de violència o com a mínim d'un ús fort de l'espai públic, això entra clarament en conflicte amb els altres grups d'usuaris. Com el soroll, per exemple, que genera conflicte perquè ara, la gent jove pot sortir al vespre, fins i tot en unes edats que abans no podien sortir. I té un mínim de demanda solvent, o sigui que es pot comprar cerveses, no? Aleshores, hi ha també l'ús esportiu de l'espai, raó de més per multiplicar l'ús efímer, l'ús informal dels espais públics.

Quina és la millor gestió de l'espai públic?

Admetre'n sempre la polivalència, el caràcter evolutiu dels seus usos, acceptar les contradiccions que s'hi puguin donar i regular-ne la compatibilitat, propiciar la participació de tots els sectors potencialment interessats i facilitar el diàleg i la negociació, no admetre les actituds excloents...

Quina és per a tu, la visió que hauria de tenir l'administració envers l'espai públic?

Jo crec que es tracta que l'Administració assumeixi que l'espai públic necessàriament ha de ser conflictiu. El fet que sigui conflictiu és un indicador de la validesa i la polivalència. O, si no, s'ha de trobar una manera de conviure, de regular, per hores, per espais, no sé. És clar que no sempre es poden estar els vellets prenent el sol i la gent fent *skate* entre ells. El problema que tenim actual és que hi ha una administració que es distingeix per tres coses: en primer lloc, per la gran burocràcia, en voler aplicar unes normes generals; en segon lloc, per no creure o no ser capaç de dialogar, de mitjançar; i finalment, per ser covarda. És a dir, abans que hi hagi problemes millor prohibir, tancar l'espai. Si hi ha quatre vells que diuen que els molesta la Paloma, tanquem la Paloma.

Quin creus que és l'origen d'aquesta actitud de control?

Podem dir que ve d'una misèria intel·lectual de la classe política, que a més, és realment pedant. Primera, perquè la societat és conservadora, en general predominen les actituds conservadores. I segona, perquè ella no només s'hi adapta, sinó que, sovint, reforça les actituds conservadores. L'ordenança de la convivència n'és un exemple.

Què n'opines, dels articles de l'Ordenança dedicats a prohibir jugar a pilota o al skate?

Fixa't que a les ordenances, en la primera versió hi havia una exposició de motius molt llarga, que després es va retallar molt dient que el dret jurídic que es vol protegir és el dret dels ciutadans a no veure a l'escenari públic allò que els pot molestar. Inven-

ten un nou dret: així, el dret té a veure amb allò que no t'agrada. L'ordenança és una ordenança que podríem dir que és tendencialment nazi. Bé, jo no dic que l'Ajuntament sigui nazi. L'ordenança és tendencialment nazi, perquè tendeix a culpabilitzar, criminalitzar tots els comportaments que pensen que no corresponen al ciutadà mitjà. De fet, no penalitzen la gent que en un moment determinat, en un lloc, fan alguna cosa. Penalitzen els que juguen, els que mengen, els nois que netegen els vidres, etc. Quin mal fan els nois que netegen els vidres? O la senyora que negocia al carrer una prestació sexual? Una altra cosa és que diguin que al costat de les escoles i durant el dia no hi ha d'haver-hi prostitutes, o per exemple, no s'admetrà que les prostitutes del carrer hi estiguin abans de les 7 de la tarda. Però són coses que s'han de resoldre per la línia de la negociació en cada cas o de l'adaptació a cada situació.

Quins creus que són els motius per haver generat aquesta nova legislació municipal?

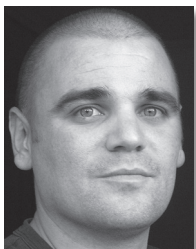
L'administració té l'estereotip del ciutadà gran. El ciutadà gran al qual, una mica, tot li fa por, que el carrer li fa por, que la circulació li fa por, etc. I llavors, és clar, que és una aberració la versió actual de les ordenances, perquè a més a més de criminalitzar col·lectius sencers, a més s'incrementa la injustícia social, perquè molt sovint són col·lectius vulnerables. A més a més, l'ordenança és absurda, atès que no es pot aplicar en molts casos. Com podràs fer que un home que demana caritat pagui una multa de 600 euros? A més, amb una tendència a empobrir molt l'espai públic. En comptes de buscar maneres d'afavorir l'ús, al màxim, de l'espai públic, es dediquen a empobrir-lo.

Per què creus que s'ha arribat a aquesta situació?

Les ordenances contradiuen la cultura política que ha defensat aquest Ajuntament, gairebé, des del 1979. Jo no entenc com un Ajuntament, no ja d'esquerres, sinó un Ajuntament mínimament intel·ligent i mínimament democràtic, pot aprovar una ordenança com aquesta. Però, a més a més, jo no he trobat encara ningú a l'Ajuntament que l'accepti. La persona que la va redactar, i que de fet va recollir la documentació per a elaborar-la, em va afirmar que ho havia hagut de fer perquè li havien manat.

On situaries el discurs de ciutadania en l'espai públic?

El discurs de ciutadania té diversos components. Un, és el component polític i jurídic. En aquest sentit, no s'ha avançat gens. Tenim ciutats a Catalunya amb un 20 i un 30 per cent d'immigrants, molts d'ells amb residència legal, però que no poden votar. Penso que és una cosa elemental. Un segon component és el de l'accés als béns i serveis. Aquí sempre es parteix de la base que s'ha de fer a través d'espais especialitzats i llavors, això és molt rígid. I el tercer component, que es refereix a la llibertat per moure's per la ciutat, i per a usar-la. Jo penso que un dels avantatges, o millor dit, una de les qualitats que ha de tenir una ciutat és permetre uns certs nivells de transgressió, d'innovació, en tot cas, d'invenció, d'aventura, sobretot, per als adolescents i els joves, la ciutat ha de ser una aventura iniciàtica. I és clar, una de les coses pot ser descobrir llocs on jugar a futbol o al que sigui. Jo he estat educat al carrer i ho trobo molt a faltar, hem convertit els nens en animals domèstics. En animals domèstics i l'única alternativa ja és la ruptura total. O nens del carrer o animals domèstics. No hi ha un entremig.

Santiago Cirugeda

Entrevista a Santiago Cirugeda, arquitecte

GASPAR MAZA I XAVI CAMINO

Quan Santiago Cirugeda va acceptar de realitzar una entrevista per a Apunts. Educació Física i Esports, li vam proposar que ens enviés un currículum de presentació per tal que pogués ser conegut per les persones que la llegirien. Vet aquí uns fragments d'aquest currículum:

"Vaig estudiar arquitectura a l'ETSA de Sevilla, on ho vaig passar molt bé. Finalment vaig acabar la meva carrera a Barcelona. Desenvolupo des de fa 10 anys projectes de subversió en diferents àmbits de la realitat urbana que m'ajudin a suportar aquesta complicada vida social.

Des d'ocupacions sistemàtiques d'espais públics amb contenidors, fins a la construcció de pròtesis en façanes, patis, cobertes i fins i tot en solars. Tot això negociant entre la legalitat i la il·legalitat, per recordar l'enorme control a què estem sotmesos. Realitzo projectes d'arquitectura, escric articles i participo en diferents mitjans docents i culturals (màsters, seminaris, conferències, workshops, exposicions, etc..).

El 2007 presento el llibre Situaciones Urbanas que planteja estratègies legals i demandes, a través de projectes arquitectònics."

Xavi Camino (XC) *Pots explicar-nos com vincules la teva professió d'arquitecte amb les intervencions artístiques en l'espai públic?*

Santiago Cirugeda (SC) La veritat és que el 90 per cent del meu treball és com a arquitecte. El que passa és que utilitzo l'art com una eina per a alguns dels meus projectes urbans. S'entén que l'art envaeixi l'espai públic, fins i tot es demana. Així que l'art em permet fer una ocupació temporal al carrer com a artista, diguem que l'art m'avalua per intervenir en l'espai públic. Llavors, jo assumeixo aquest rol, perquè el que vull és un fòrum mediàtic i l'utilitzo. Però la meva vocació claríssima, en gran part dels meus projectes, és una vocació urbanista, perquè utilitzo, sobretot, els mecanismes legals de l'urbanisme per canviar situacions socials que considero injustes. Així, utilitzo l'art per la seva

funció comunicacional. En un dels meus projectes la cosa important no és on col·locar la instal·lació, sinó que el que m'interessa, en el cas que estic desenvolupant a la Rambla de Santa Mònica, és el problema dels habitatges i la intervenció artística la utilitzo per denunciar el que està passant fora del camp artístic en la vida quotidiana, en aquest cas, la dificultat per aconseguir habitatges a un preu raonable. I al mateix temps que faig una denúncia, proposo receptes urbanes, perquè els mateixos ciutadans trobin solucions dins del marc de la legalitat. I en això consisteix el vincle que estableixo entre l'art i la meva professió com a arquitecte. No puc ser només arquitecte i fer la meva professió sense vincular-me a nivell social. Així que, d'alguna manera, sóc polític, sóc arquitecte, sóc artista, sóc un veí, sóc un borratxo, sóc moltes coses alhora i totes tenen un

punt de connexió. Però legítim les meves accions amb el títol d'arquitecte.

Gaspar Maza (GM) *Que opines de l'esport i, en especial, de l'esport informal que es practica als espais públics? Penses que pot funcionar també com una "recepta urbana"?*

SC L'esport formal, el que té més esperit esportiu, és el que compleix al peu de la lletra totes les normes de l'esport, l'espectacle, la política, etc. L'esport informal té un paral·lelisme amb el que jo faig al marge de l'urbanisme oficial. L'esport informal canvia les regles, canvia les mides de les pistes de joc, els temps, el nombre de jugadors, etc. I això és interessant, perquè forma un nou tipus d'associació esportiva i social. És el mateix que el replantejament normatiu que fem amb els nostres projectes de recep-

tes urbanes: buscar les llacunes de les normatives per buscar un canvi social. Els que practiquen un esport que no està reconegut han de buscar un lloc, perquè no estan homologats, no tenen federació, no poden ser esportistes de primera, igual que molts no poden ser ciutadans de primera. No poden ser-ho. El tipus de gent que utilitza els esports poc coneguts, és un ciutadà de segona, per això ho fa a l'espai públic.

GM *En la nostra investigació hem conegut grups com els de la "tanguilla", les bitlles lleoneses o l'equavòlei, entre altres exemples, que s'instal·len en espais abandonats, "no llocs", espais poc definits... i finalment amb la seva presència i la seva activitat esportiva, aquests espais comencen a agafar una altra dimensió. Poden ser aquests grups i les seves activitats "receptes urbanes" a la manera en què tu has catalogat moltes de les teves intervencions?*

SC En el meu cas, no les faig definitives, sinó que les faig temporals, perquè potser en un solar que no hi ha res, doncs t'hi fiques, el neteges, li poses vida i està un any, 6 mesos, ni idea... Funciona fins que me'n vaig. I l'esport seguirà i funciona sol, no?

GM *L'esport crea una regularitat d'ús d'aquest tipus d'espais bastant important.*

SC Segur; l'esport és més evident, perquè és més accessible. És el teu cos i alguna pilota o algun altre element. En el meu cas, normalment, com a arquitecte, faig una instal·lació arquitectònica, temporal, efímera, precària, que facilita o canvia les posicions i la vitalitat dels llocs durant un temps, una nit, un dia, una tarda, un estiu, un hivern... Sempre cal pensar que la gent l'utilitzarà, sovint, de manera oposada a com es planteja. Al carrer es poden crear les situacions idònies espontànies perquè es faci una activitat esportiva, política, religiosa, com els musulmans quan re-

clamen una mesquita o el *botellón*, fins i tot, etc.

XC *També hi ha esports nous, que es practiquen a la ciutat, que han aparegut amb el desenvolupament i la convergència de les noves tecnologies. Per exemple, els skaters han anat adaptant el monopatí per facilitar el patinatge del mobiliari urbà i alhora el disseny del mobiliari s'ha anat fent més patinable. Després d'aquests canvis el que ha sorgit a continuació han estat legislacions que tendeixen a limitar l'ús que fan aquests grups de l'espai i del mobiliari. En aquest punt, jo torno a veure un altre paral·lelisme amb les teves preocupacions sobre una legislació que tendeix a voler regular-ho tot, i, especialment, allò que no està controlat...*

SC Estem vivint un moment de desenvolupament econòmic favorable a tot Espanya, a Europa i Anglaterra. Però a canvi d'aquest benestar, que assegura uns mínims d'habitatge, educació, ocupació, assistència de salut, et diuen: "fes bondat i si no et comportes bé t'apliquem la normativa". I a països de l'Amèrica Llatina o a altres països no et donen habitatge, no et donen educació obligatòria o altres drets, però la coacció és menor. Aquí, com que la ciutat és 'maca', tots som bells i si no et comportes bé et sancionen o et castiguen. Els skaters, quan salten per damunt d'un mobiliari d'ús públic, mai no tenen com a objectiu destrossar-lo, trencar-lo, però és clar, es desgasta amb l'ús. Doncs una solució és adaptar aquest mobiliari urbà de manera que aguantí més. Això no és vandalisme, no hi ha vandalisme, no existeix. És a dir, un paio que llença una cigarreta o l'apaga en un banc és més vandal que no pas el que l'està utilitzant per fer un esport.

XC *El skater vol que el banc aguanti, que duri...?*

SC Així de senzill; pots pensar en un banc de formigó, perquè pugui suportar 200 quilos d'impacte, perquè hi puguin patinar els skaters i ja

està. I fins i tot es pot posar una barra de platina roma al banc de formigó, perquè s'hi pugui patinar i, a més a més que s'hi pugui asseure una àvia, s'hi pugui asseure un nen, etc. I no és millor? També hi ha llocs que no s'utilitzen, que estan abandonats per l'administració pública. I si estan abandonats, quin mal hi fa que s'utilitzi de manera espontània, inventiva? Quin mal hi fa?

XC *Les administracions, el primer que pensen és que aquesta gent s'acabarà apropiant dels espais o al contrari els destrossen...*

SC Et puc dir una cosa: quan hi ha un espai abandonat, tant l'administració pública com els privats tenen l'obligació legal de mantenir-lo en ús. Si en 8 anys no s'hi edifica, la ciutadania té dret legítim d'aplicar-hi un ús. Però seguint amb el desgast que exerceixen els skaters sobre el mobiliari urbà, quan a la plaça Catalunya es trenca una rajola perquè s'hi ha enfilat un camió de la neteja, la reposen, si es trenca una bombeta, o quan hi ha un partit de futbol i alguns mandrils antiesportius destrossen propietats públiques, també la reposen. Llavors, des d'aquest punt de vista legítim, quan un espai o un mobiliari urbà entra en degradació pel seu ús excessiu, igualment l'haurien de reparar, sense culpar ni penalitzar la pràctica que posa en ús creatiu aquest mobiliari o espai públic.

GM *L'aparició i el desenvolupament de xarxes socials en aquests espais ens ha portat a la conclusió que l'esport informal és un valor afegit a la vida urbana. Hi ha gent que s'ha conegut a l'espai on anava a jugar a bàsquet i que des d'aquest lloc ha acabat generant una xarxa d'amistats i confiança molt més gran. Aquestes xarxes d'esport en l'espai públic, poden ésser considerades, doncs, com una font de capital social?*

SC És clar, hi ha una gran quantitat d'entitats socials que es desenvol-

pen al marge de les proposades per l'administració, que es mantenen de forma independent, prescindint d'organismes oficials. I són xarxes socials riques, productives i més participatives que les que segueixen els cursos oficials. Però què passa? Passa que en determinades situacions no són acceptades socialment. Si es tracta de xavals amb *skate*, mala cosa, si són immigrants jugant a bàsquet, també. Encara que, d'altra banda, se sap el valor que té l'esport per la seva capacitat de forjar col·lectius, amistats, camaraderia, etc., fins i tot, en molts casos, com una alternativa a activitats delictives o de consum de drogues. L'esport, en aquest sentit, pot ser també una teràpia social, perquè fer esport t'evadeix, t'ocupa el temps per no estar ocupat en cap altra mena de coses, i fins i tot dóna sentit a la vida quotidiana de la gent. Però alguns esports no estan ben vistos, i no només políticament, sinó també socialment, fins i tot per a alguns veïns que senten que els espais públics limítrofs són exclusivament de la seva propietat i ús. Però les xarxes socials a través de l'esport informal són positivíssimes.

XC *Molts esportistes que utilitzen l'espai públic tenen la seva pròpia lectura de la ciutat. Per exemple, els skaters o els bikers, quan veuen baranes i escales o els escaladors, quan veuen un mur, veuen això, però també veuen i imaginuen trucs, passos diferents. A tu, com a arquitecte, què et suggereix aquesta mena de visions? Poden ser útils per pensar en la ciutat o en el seu desenvolupament urbà?*

SC Jo, durant un temps, vaig ser surfista, i veia el mar d'una manera di-

ferent. Quan veia al mar una cresta o un túnel, veia l'acció del surf. Seria bonic que cadascú tingués els seus mapes de les coses que li interessin. A la contra, l'administració fa aquests mapes sobre una ciutat de manera que facilitin un control social: un mapa d'on són les prostitutes, un mapa sobre on posaran els *botellódroms*. Els polítics ho veuen d'una altra manera, s'interessen per fer llocs amb un mínim d'atracció social, però que es vegin bonics. Allò que és bonic és per a ells una forma de fer-se visibles. Però estaria bé que cadascú tingués els seus mapes de les coses que li interessin a la ciutat. I de la mateixa manera que hi ha un carril bici, que hi hagués un circuit per a la pràctica del *skate*.

GM *Un skater ens explicava que quan va en cotxe i veu una urbanització que encara s'està construint ja intueix en quin lloc hi haurà una bona zona per patinar i assajar trucs.*

SC Sí, la ciutat té un llenguatge que no està dissenyat per a ells, però ells el reinterpreten. Deixen marques, reconeixen signes que els orienten cap a la pràctica de la ciutat, a la seva manera.

GM *Tu creus que seria útil rescatar els plànols o visions d'aquesta gent, o d'altres esportistes que utilitzen l'espai públic com a escenari de les seves activitats?*

SC Seria una bona forma d'ensenyar arquitectes i urbanistes a veure la ciutat d'una altra manera, a partir dels codis que corresponen a diferents grups d'usuaris. Moltes vegades es dissenyen espais idonis per a determinades pràctiques. Per exemple, es fan moltes pistes per a *skaters*, però passa el mateix

que amb els habitatges, es fan com xurros, sense comptar, evidentment, amb l'interès de la gent. Però, en realitat, l'únic que pot fer l'Administració, davant de les diferents formes d'interpretar i utilitzar la ciutat és assumir que sempre hi haurà coses diferents d'allò que ells plantegen. En algunes zones d'Europa s'ha introduït la idea d'usos temporals, que són usos que no vénen de la planificació urbanística. Es refereix a la realitat del fet que sempre apareix població que planteja usos temporals. Van a edificis antics i vells i els donen vida, van a places que no estan acabades i els donen vida, i fan coses que a nosaltres no se'ns han acudit. Pot ser important preparar tècnicament molts buròcrates, perquè s'adonin que passaran coses que, com a mínim, no tenen marxa enrere, que com a mínim serà millor no intervenir-hi, no tocar-ho o negociar-ne l'ús temporal o permetre'l o facilitar-lo. I que no passi com sempre, que una pista necessita, potser, una renovació o un arranjament, però com que no està en el pla de desenvolupament, doncs no es fa, o que es prohibeix un tipus d'ús, perquè no s'havia contemplat en el pla de desenvolupament. Per a algunes coses no fa falta un pla urbanístic. Per exemple, perquè passi un camió amb una mica de formigó per deixar la pista ben preparada no fa falta un projecte. Si hi ha una partida pressupostària per a danys, n'hi hauria d'haver per cobrir aquestes necessitats espontànies, temporals, imprevistes, etc. En canvi, el que sí que es fa és una legislació que diu al ciutadà qui és il·legal, un pocavergonya: prohibit jugar a pilota o el nen amb el *skate* és un pocavergonya.

Pere Alcober

Entrevista a Pere Alcober, delegat d'esports de l'Ajuntament de Barcelona

NÚRIA PUIG I XAVI CAMINO

Pere Alcober ens acull al seu despatx de l'Institut Barcelona Esports (IBE) de l'Ajuntament de Barcelona. El dia de l'entrevista, 27 de setembre de 2007, el sol entra per les finestres i a fora es veuen arbres, jardins i el cel blau. Hi ha molta tranquil·litat. Parlem durant gairebé dues hores i no hi ha cap interrupció.

La persona

Núria Puig (NP) *Per començar agrairíem molt que et presentessis, perquè les persones que llegeixin l'entrevista et coneguin.*

Pere Alcober (PA) Vaig estudiar Disseny industrial. I durant un temps vaig estar vinculat a la indústria del moble, fins que vaig fer el pas a la política. Després, l'any 1995, vaig accedir a ser regidor de la ciutat de Barcelona en temes relacionats amb la democràcia participativa i em vaig ocupar del districte de Sants-Montjuïc durant vuit anys. Des de les darreres eleccions sóc delegat d'Esports de l'Ajuntament de Barcelona i membre de l'equip de govern. De fet, sempre m'han agradat els esports i poc o molt n'he anat practicant. Estic gaudint molt de la meva feina, perquè Barcelona és una ciutat on es poden fer moltes coses en esports i la gent en té ganes. Tinc 58 anys, dues filles i d'aquí a pocs dies tindrè una néta.

NP *Molts matins, a primera hora, quan vaig cap a la feina ens trobem, perquè estàs corrent per un espai públic de la ciutat. Com és que hi vas? Què t'aporta? Per què ho fas?*

PA Primer, ho faig perquè em diverteixo; em sembla que això és important.

Molta gent es planteja fer esport com una càrrega necessària. Jo ho faig perquè m'agrada i perquè també penso que físicament em va bé, és saludable. Així que tres dies a la setmana em dedico a córrer una estona durant els matins. Realment, és una bona manera de començar el dia. Comences una mica cansat, però després d'una bona dutxa tens molts més ànims per encarar el dia. I de tant en tant, com que en aquesta ciutat moltes vegades s'organitzen curses, hi participo.

L'esport als espais públics i el projecte de ciutat

NP *Així, doncs, tu formes part d'aquest 40 % de persones de la ciutat que fan esport, però que mai no el fan en instal·lacions convencionals. Quin lloc ocupen a la política esportiva municipal?*

PA Nosaltres, des de l'IBE (Institut Barcelona Esports) el que plantegem és que l'esport que es fa fora d'instal·lacions esportives és molt important. Volem treballar amb el mite o la visió que té molta gent, que per fer esport s'ha de fer de forma reglada. Però abans hem de tenir en compte el tipus de ciutat que tenim. És

molt densa, molt petita en dimensions, perquè en 98 km² té una serralada, té Montjuïc, té la Ciutadella i té les platges. O sigui que és molt compacta. Així que l'espai públic és un espai que és reduït i, per això, intentem que sigui multifuncional. De fet, al llarg del temps, s'han anat creant espais des d'aquesta perspectiva multifuncional. Una d'aquestes funcions és l'esport i això dona també la possibilitat que molta més gent faci esport a la ciutat, sense menysprear, evidentment, totes les persones abonades a les instal·lacions esportives.

NP *Barcelona té un projecte urbanístic i els espais públics sempre hi han ocupat un lloc important. Si hi ha tanta gent que fa esport en aquests espais és perquè ho afaforeixen. Llavors, quan vas començar a pensar la ciutat, esperàveu aquest èxit de l'ús de l'espai públic?*

PA No, no ens ho esperàvem. Jo diria que quan es va pensar la ciutat, el que es buscava era aconseguir d'obtenir més espai públic i dignificar-lo. Si recordem els primers anys de la democràcia, a final dels 70, a banda dels equipaments, espais culturals, centres cívics i instal·lacions esportives, el primer que es va començar a fer van ser les places. Entre

altres coses, perquè econòmicament era la millor opció. Però també perquè es pretenia que l'espai públic fos un espai de trobada. A partir d'aquí, començà a canviar la idea aquella que hi havia quatre places en el passat on anava la gent gran a seure i no fer res més; i es començà a pensar en una ciutat activa, on les places tinguin molta vida. Aquest fet, ha estat possible, finalment, perquè no han estat pensades expressament o exclusivament per a fer esport o una altra cosa, sinó que ho han estat per oferir diversitat de funcions.

NP *Llavors, què us sorprèn? Què us espanta? I què us agrada?*

PA Barcelona, en els últims deu o dotze anys, ha canviat molt, tant la ciutat com els seus habitants. Això també ha fet que l'espai públic –que és l'espai de trobada– presenti a vegades dificultats de convivència. Aquestes ens alerten sobre noves realitats. I ens les hem de prendre com a reptes que cal anar enfrontant i que, al llarg del temps, –segurament quan estiguin superats– en sorgiran de nous que també ens faran replantejar l'espai públic. En aquest sentit, l'esport sempre ha tingut un paper important a la nostra ciutat. No només perquè és saludable que la gent practiqui esports i que ho faci a l'aire lliure, sinó com a eina socialitzadora en l'espai públic. És important que l'espai públic sigui un lloc de trobada, com ho poden ser els actes culturals, les festes veïnals o les trobades per anar a passejar i fer petar la xerradeta. L'esport és una eina amable per aconseguir aquests objectius.

Els espais públics com a lloc d'autoregulació social

NP *Això que dius és una realitat, perquè durant la recerca és increïble la quantitat de gent que hem conegut que no solament fan esport per salut sinó també, com tu dius, com a forma de trobada i d'intercanvi. I és clar, la convivència també comporta conflictes, ja n'has fet es-*

ment. En aquest sentit, quan us ve a veure la gent? És quan tenen conflictes?

PA A nosaltres, normalment, la gent ens ve quan ens necessita. Barcelona, amb l'arribada de noves cultures, s'ha anat obrint a nous esports que no són els més habituals aquí. El fet que no hi hagi prou espais reglats dedicats en aquests esports ha comportat que, a vegades, els ciutadans prenguin la iniciativa, tirin pel dret i ocupin l'espai públic per practicar-los. En aquests casos, de vegades hi ha negociacions entre els col·lectius. Si això no es dona, acostumen a sorgir conflictes de convivència, com a resultat de la trobada de diferents interessos en un mateix espai. Llavors, des del mateix territori, des dels districtes, s'intervé per tal d'intentar regular-ho. I unes vegades un se'n surt més airós que d'altres. En aquest sentit, a nosaltres no ens agradaria que s'estigmatitzés l'esport com a generador de conflictes. Intentem estar atents en aquestes qüestions per intentar de donar sortides que, a vegades, no són fàcils. I sovint, aquests conflictes vénen lligats a col·lectius molt tancats en ells mateixos. I la nostra voluntat seria d'arribar a un moment que això no fos així, que tot i que hi hagués una pràctica esportiva que tingui un pes important que ens vingui de fora, que també servís com un aprenentatge per a la gent que és d'aquí.

NP *Això també és una cosa a la qual hem estat atents durant la recerca. Hem fet una anàlisi quantitativa en relació a totes les referències que s'han fet de conflicte, d'intercanvi i de tolerància entre els col·lectius que comparteixen espais. El conflicte és el que es dona menys. I, molt sovint, hem conegut gent que ens parla de conflictes que, gràcies a la convivència quotidiana en un mateix espai, sense utilitzar intermediaris aliens, van haver d'aprendre a trobar maneres de relacionar-se. Vull dir que, en el fons, l'espai públic també és un lloc d'aprenentatge de la convivència.*

PA Sí, hi estic d'acord. I precisament, si l'educació física, a nivell escolar, serveix

com una eina d'integració ràpida i amable, també a l'espai públic l'esport pot ser una eina per a la convivència. A vegades, quan ens parlen de nouvinguts o de la immigració, s'acostuma a plantejar com un gran drama. En canvi, jo penso que, en realitat, és un motiu d'orgull, perquè a Barcelona, en deu anys, hem passat del 2 % al 17% d'immigració i no ha passat res. Hi ha conflictes, com n'hi ha hagut sempre, sobretot, perquè hi ha diferències culturals; tanmateix, no ha passat res greu. Però això no és gratuït, ha estat possible perquè hi ha un entramat associatiu molt important que ha ajudat perquè fos així i, segurament, sense grans directrius polítiques, ni intervenció dels governs. I és que això és la cosa bona del tema. Tots aquests processos d'autocontrol o d'autoregulamentació penso que són els millors, perquè realment tenen una càrrega absolutament pedagògica per a la convivència. És clar que no tot se soluciona així i a vegades un espai es troba monopolitzat per un sol col·lectiu. I aquest acostuma a ser el punt de conflicte amb què ens podem trobar, no? I llavors ha d'haver-hi una intervenció des del punt de vista de l'administració, que ja és el que li toca.

L'espai públic i les persones nouvingudes

NP *Hi ha col·lectius de pakistanesos o equatorians que ocupen descampats i es posen a fer esports. I, fins i tot, n'hi ha que ocupen espais tancats com poden ser les instal·lacions esportives municipals.*

PA Bé, en aquest sentit, tant se val que siguin llatinoamericans o que siguin d'una altra procedència. L'espai públic es troba regularitzat per unes normes mínimes de convivència que cal respectar. No obstant això, cal donar sortides en aquests usuaris, proporcionar-los espais. Ara bé, està molt bé que hi hagi partits entre equatorians i peruans, però el que jo defenso com a objectiu és que hi hagi pràctiques esportives en què juguem tots junts. Això no vol dir que no aprovi que els filipins juguin entre ells a

bàsquet, però penso que ja que han vingut a viure aquí és bo que s'integrin.

Vam tenir una experiència amb un joc tradicional del Pakistan i l'Índia que em va fer pensar en això. Després em van estar explicant que aquest esport es juga sobretot a les zones rurals, però també a les grans ciutats i hi ha una lliga molt important. Volien fer un campionat i ens van demanar un espai molt gran, amb gespa natural. Bé, doncs, al final, ho vam fer al Serrahima, un diumenge a la tarda. Hi havia més de 3.000 persones, entre pakistanesos i indis. Llavors, el que vull dir amb aquesta experiència és que cal donar sortides a coses com aquestes, però estaria bé que un dia, en comptes de plantejar-se que cal un lloc, perquè es volen reunir indis i pakistanesos per fer aquest partit, ho féssim més extensible i que hi anés més gent d'altres orígens. Cal aprendre d'això.

NP *De tota manera, el que també hem vist –i això és una cosa que ja està molt explicada en estudis sobre immigració– és que moltes vegades acaben formant guetos. Però també és cert que tothom busca els seus iguals com a estratègies de suport emocional, econòmic, laboral, com a xarxa informativa, connexió amb el lloc d'origen, etc. El problema és quan el gueto es tanca i no vol saber res dels altres. Però la gràcia de l'espai públic és que tu pots estar amb el teu grup d'equatorians, però com que l'espai és públic, has de relacionar-te forçosament amb persones d'altres procedències.*

PA Això és així. Si ara agaféssim els procedents de la immigració estatal dels anys cinquanta, podem veure com a Bellvitge la meitat són del mateix poble. No és casualitat. I és que un, quan arriba en un lloc que és estrany per a ell, el que fa es relacionar-se i protegir-se amb els seus. I això és així. Nosaltres hem de fer que això sigui possible, cal acompanyar, que puguin fer les seves activitats. Però, a més a més, l'objectiu seria ser més agosarats i utilitzar aquestes eines que tenim –l'espai públic i l'esport– per generar convivència. Jo poso

sempre l'exemple de les escoles. Amb la diversitat que hi ha ara en aquests moments a l'aula, s'acaben formant equips en què un es dirà Mohammed, l'altre es dirà Pablo, i l'altre es dirà Pere, etc. Però tots ells formen part de l'equip. Això té molt de potencial. Jo penso que, segurament, mai no arribarem a aprofitar-ho al màxim.

Relacions entre l'administració i els col·lectius d'esportistes

Xavi Camino (XC) *Recordes algun procés de negociació entre algun col·lectiu i l'Administració amb èxit?*

PA Hi ha un procés interessant, que és el de la pràctica d'escalada a la Foixarda. La història ve de molt lluny, des dels anys 80. Des de llavors, la Foixarda s'ha anat convertint en un lloc de pelegrinatge per a molta gent que escala. Però, és clar, era una carretera, un lloc per on passaven cotxes, a més a més, s'utilitzaven algunes zones que consideràvem que eren absolutament perilloses, perquè la roca no era ferma i baixava tot; i per acabar, els escaladors es van dedicar a tallar arbres i plantes que els molestaven. Llavors, aquí vam fer una aproximació. Vam buscar un interlocutor que fos del mateix col·lectiu que utilitzava l'espai i, d'altra banda, representants de la federació. Tot i que ja sabem que no tots els que practiquen aquest esport reconeixen que la federació els representi, el contacte ens va servir per arribar a un acord perquè aquest espai quedés definitivament com un lloc d'escalada públic. Llavors es va tallar la circulació de vehicles, es van anivellar les voreres, etc. Però això no s'acaba aquí, ara n'hem de continuar parlant, perquè els usuaris pensen que nosaltres hem de donar molt més recolzament, que el paper que juga la federació hauria de ser un altre, etc. És un procés lent.

XC *Amb les 'bicis' teniu uns referents per dialogar, que són les associacions per a la*

bicicleta. I per a l'escalada també, com ens has explicat. Però amb el skate com ho feu això? Hi ha referents?

PA No, perquè també està menys organitzat. És més difícil. Amb el tema de les bicicletes hi ha a Barcelona una Comissió de la Bicicleta que participa, assessora, etc. Amb el skate és una altra cosa. Nosaltres hem estat treballant en un projecte per fer un gran parc de skate a Barcelona. Estem encara en aquest procés. Seria bo perquè, a part de la pràctica quotidiana que hi ha, hi podria haver també esdeveniments esportius de nivell professional. Fer una copa del món de skate, per exemple; jo penso que normalitzaria la pràctica del skate i el posaria al nivell d'esport professional. En aquest sentit, hem aprofitat la col·laboració de gent que s'hi dedica.

En el tema de la bicicleta de BMX ho tenim més avançat, perquè ho hem anat fent i hem anat fent exhibicions en alguns indrets. Però ens agradaria que hi hagués durant un cap de setmana a Barcelona –o on fos– una afluència de tots aquests tipus d'esports o pràctiques, que són molt urbanes, entre les quals podem trobar l'escalada, el skate, la bicicleta BMX, i algunes vinculades a l'aigua.

NP Un altre tema que ens interessa és com es gestiona esportivament l'espai públic. En una instal·lació esportiva hi ha un equip gestor que controla i coneix les mancances. Llavors, com ho feu o com creus que es podria fer amb l'espai públic? Quines vies d'informació hi ha per conèixer-ne les mancances?

PA A través dels Districtes. Jo penso el mateix que quan en un carrer no hi ha llum i falten uns fanals, el camí és fer-ho arribar a l'establiment municipal més proper. Actualment també es pot fer per Internet. Llavors es tracta del mateix, si hi ha un element de pràctica esportiva que no està correcte, es fa la denúncia o demanda, i nosaltres hem de donar una solució.

NP i XC *I la gent, ho fa? La gent té present el Districte i on ha de recórrer? En la nostra recerca, hem vist que no tothom té el mateix hàbit de fer-ho, sobretot la gent més jove.*

PA El procés aquest és bastant simple, tothom el coneix. Però també hi ha el sentiment que l'espai públic és per utilitzar-lo i punt, i s'ha acabat. I en aquest sentit, es pensa que no cal donar explicacions. I això, a vegades, pot acabar portant problemes i conflictes. De tota manera, nosaltres ho intentem des de la proximitat dels districtes. Intervenim en demandes que ens fan i tot això és perquè ho detectem i ens arriba. Ara, és evident, que és un món complex en si mateix i que també és difícil d'arribar a tot.

NP *També hem vist que els mateixos usuaris fan moltes coses; arreglen i fan el manteniment ells mateixos. I la impressió que hem tret de les entrevistes que es feien amb la gent és que això els fa estimar-se més aquell espai.*

PA Sobretot tenir-ne cura, no? Però, per exemple, les pistes de petanca, primer s'han de construir, i després tot utilitzant-lo un se'n fa propietari, no? Per dir-ho així, però en el bon sentit. No és allò que és el seu espai, no. És en el sentit que l'utilitza i com que l'utilitza en té cura i com que en té cura vol que els altres també ho facin. Cosa que està molt bé.

XC *Com es decideix, on es col·loca una cistella de bàsquet?*

PA Normalment, quan es fa un nou

espai ja es té en compte que hi ha d'haver un espai per a la pràctica esportiva. I, llavors, això ho fem conjuntament amb l'equip de disseny. Sempre que es pensa un nou parc hi ha d'haver un espai de pràctica esportiva.

NP *I suposant que ja hi hagi un grup de gent que ja està utilitzant aquell espai previ al projecte del parc, hi ha mecanismes de diàleg amb aquests col·lectius?*

PA No acaba d'estar lligat això. Hi ha casos. Aquí la proximitat és la manera de solucionar aquests temes. Els districtes en això juguen un paper important.

Reptes de futur

XC *Sembla, doncs, que el manteniment d'aquests espais esportius en l'espai públic pot ser un repte de futur. Ho veus així?*

PA És un repte de futur. És molt més fàcil, des del punt de vista de l'IBE, mantenir instal·lacions esportives. Però de la mateixa manera quan diem que hi ha diferents interessos en un mateix espai això pot crear un conflicte, a vegades des de l'Administració Pública també hi ha diferents agents que actuen en un mateix espai. Nosaltres hem anat avançant en això i hem anat parlant amb Parcs i Jardins, que és qui gestiona l'espai públic de jardins i coses així. Penso que hem avançat força en això, però queda camí per fer.

NP *Vols afegir-hi alguna cosa?*

PA Nosaltres, des del Pla Estratègic de l'Esport de la ciutat de Barcelona dèiem que l'esport ha de servir per a moltes coses. Amb els Jocs Olímpics del 92, l'esport significà la consecució d'importants fites urbanístiques i de projecció internacional de la ciutat. En aquest sentit, la ciutat se sent agraïda a l'esport, perquè ens ha ajudat molt. També l'esport és un sector econòmic cada vegada més important. Però també hem descobert que l'esport ens serveix per fer ciutat; és una eina de cohesió social i de convivència. Evidentment, n'hi ha altres, la cultura n'és una d'imprescindible, l'habitatge també, és fonamental. Però actualment l'esport ja es troba totalment integrat en el que és l'activitat quotidiana de la ciutat. Això té a veure amb els eixos que el Pla Estratègic es plantejava. I això vol dir més inversió, més professionals, més contacte amb les institucions docents, amb els intel·lectuals que es dediquen en aquest tema. I em sembla que dedicar-nos a temes de participació i d'involucrar la gent és el més difícil, perquè quan es fa una plaça, es fa un projecte, dissenyes la plaça i inaugures la plaça, i perfecte. Ara bé, però quan dius que no es tracta d'això només, sinó que es tracta de buscar el compromís, la participació dels ciutadans, ja és més complicat. I jo crec que l'esport ens ajuda i fa que tot això sigui possible d'aconseguir.